

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Att välja ett yrkesförberedande gymnasieprogram

-en studie kring några elevers tankar om valet av hotell- och restaurangprogrammet

Liselotte Wallsten

LAU690

Handledare: Davoud Masoumi

Examinator: Anders Hill

Rapportnummer: HT11-2910-411

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Att välja ett yrkesförberedande gymnasieprogram – en studie kring några elevers tankar om valet av hotell- och restaurangprogrammet

Författare: Liselotte Wallsten

Termin och år: VT-2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Davoud Masoumi

Examinator: Anders Hill

Rapportnummer: HT11-2910-411

Nyckelord: Drivkraft, Motivation, yrkesutbildning, yrkesförberedande program (Hotell- och restaurangprogrammet), gymnasieskola, elever.

Syfte:

Syftet med arbetet är att undersöka elevers motivation till valet av ett yrkesförberedande gymnasieprogram.

Undersökningen avser att belysa vad som är motivationen och drivkraften för den enskilde eleven i sitt val av att välja ett yrkesförberedande gymnasieprogram och mål med studierna .

Metod och genomförande:

I undersökningen användes kvalitativa intervjuer med sex elever. Samtliga elever studerade på hotell- och restaurangprogrammet.

Resultat:

I studien framkom att ett eget intresse för det kommande yrket var drivkällan till valet av gymnasieprogram. Intresset för den bransch som de valt hade för flertalet av eleverna byggts upp i hemmet och av närstående till eleverna. Det som gav motivation till elevernas studier var att de önskade få tillräckligt med kunskaper inom det kommande yrket för att kunna börja arbeta direkt efter gymnasieutbildningen. Eleverna tyckte att karaktärsämnen stämde överens med deras förväntningar på hur en yrkesutbildning ska vara uppbyggd. När det gällde vidareutbildning/högre studier hade några av eleverna tagit reda på vad som fanns och var öppna för att läsa vidare efter att ha arbetat ett tag.

Förord

Att genomföra detta arbete har ibland varit svårt men samtidigt väldigt intressant och givande. En av de största svårigheterna var att hitta tider som passade lärare att ta emot mig samt att ha möjlighet att avvara elever för intervjuerna. Jag vill sända ett stort tack till lärarna som tagit emot mig och till de elever som medverkat i studien.

Innehåll

1	Inledning	5
1.1	Syfte och frågeställningar	7
1.1.1	Syfte.....	7
1.1.2	Frågeställning	7
1.2	Begreppsdefinition	7
1.2.1	Yrkesutbildning.....	7
1.2.2	Yrkeslärare	8
1.2.3	Motivation.....	8
2	Litteraturgenomgång	10
2.1	Motivation	10
2.1.1	Inre motivation.....	10
2.1.2	Yttre motivation	11
2.2	Tidigare forskning	11
3	Gymnasieskolans läge 2011	14
3.1	Programmål och kursplaner för hotell- och restaurangprogrammet	15
3.2	Skolverkets lägesbedömning	16
3.3	Sammanfattning.....	16
4	Metod	18
4.1	Val av metod.....	18
4.2	Urval	19
4.3	Genomförande och bearbetning av material.....	19
4.4	Studiens tillförlitlighet	20

4.5 Etiska överväganden.....	21
5 Resultat	21
5.1 Motivation att välja ett yrkesförberedande gymnasieprogram.....	22
5.2 Stöd som fanns att få vid val av gymnasieprogram.....	23
5.3 Förväntningar på programmet.....	24
5.4 Framtidsplaner och vidare studier.....	25
6 Diskussion.....	27
6.1 Metodeflektion.....	27
6.2 Resultatdiskussion.....	27
6.3 Pedagogiska implikationer.....	29
6.4 Vidare forskning.....	30
7 Referenser.....	31
8 Bilagor	33
Intevju frågor.....	33

1 Inledning

Gymnasievalet närmar sig för niondeklassare. Prestationsångest, fjärilar i magen och behörighetskrav. Det är vad många niondeklassare känner av inför det stora valet. Att välja rätt gymnasieprogram är viktigt för eleverna då det krävs inre motivation för att kunna ta sig igenom ett treårigt gymnasieprogram.

Den gymnasiala utbildningen ska väljas i årskurs nio inför detta val står skolungdomar med olika förutsättningar. Många elever tycker säkert att det inte alltid är så lätt med tanke på att man inte riktigt vet vad man vill göra eller satsa på. Det finns elever som inte kommer in på sitt förstahandsval utan får tänka om med sitt andrahandsval av gymnasieutbildning. En del av eleverna kanske inte har bestämt sig utan söker svar på vad de vill göra under tiden de går igenom sin gymnasieutbildning. Det finns även de elever som har sin levnadsbana klart utstakad och detta bidrar oftast till eleven har en stark vilja samt motivation att ta sig igenom den valda utbildning.

Elever som söker till hotell- och restaurangprogrammet (restaurang- och livsmedelsprogrammet) går ett yrkesförberedande program som gymnasieutbildning och får en allsidig kunskap om mat, med allt från tillredning till servering. Eleverna får bland annat kunskaper i arbetsmiljö, försäljning, service, hygien, näringslära, specialkostor samt alkoholserving. Man får lära sig marknadsföring såsom skriva skyltar och planera exponering.

År 1991 i juni fattade riksdagen beslut om att förändra gymnasieskolans organisation och innehåll i utbildningen. Man hade för avsikt att med den nya organisationen ge möjligheter till att kombinera ämnen och kurser på ett nytt sätt. Det som tidigare hade kallats linjer ersattes med nationella program innehållande olika kurser. Målsättningen var att stärka de yrkesinriktade studievägarnas ställning. De treåriga programmen skulle ge allmän behörighet till högskolestudier.

Alla program har ett antal gemensamma kärnämnen. Genom karaktärsämnen skapar olika program sin egen profil, framförallt i de yrkesinriktade programmen. Den nya kursbaserade gymnasieskolan fungerar med centrala och lokalt utformade kurser som skall ge en ökad valfrihet i gymnasieskolan vilket var ett viktigt syfte i det nya beslutet (Häckner, Björklund, Fendell, Sellén & Tschudi, 1996).

Antal program som finns att välja på är relativt många. Idag finns 17 nationella program men med den nya gymnasieskolan hösten- 2011 kommer det att bli 18 nationella gymnasieprogram att välja på. Alla gymnasieprogrammen pågår under 3 år. Varje program består av kärnämnen, karaktärsämnen, valbara kurser och projektarbete. Utav dessa program är idag 13 yrkesförberedande och 4 högskoleförberedande (Skolverket, 2011a).

Av alla gymnasieelever studerar 3,7 % på hotell- och restaurangprogrammet (Skolverket, 2011b).

Lördagen den 26 mars fanns en artikel att läsa i Göteborgsposten, där stod det att andelen förstahandssökande till yrkesprogrammen minskar. Att detta sker tror man beror på den nya gymnasiereformen GY 2011 som kommer att gälla från höstterminen 2011. På yrkesprogrammen kommer möjligheterna att gå vidare till högskola finnas kvar genom att eleverna får byta ut kurser eller läsa extra kurser som ger högskolekompetens, den här informationen verkar inte ha gått fram riktigt till blivande elever på yrkesprogrammen säger Marianne Persson, rektor vid Ester Mosessons gymnasium (Göteborgs-posten 26 mars 2011:9).

Som blivande yrkeslärare är det intressant för mig att få veta vad som motiverar eleverna till sitt val av gymnasieprogram. Denna undersökningen som jag har gjort har om än begränsat gett mig inblick i hur elever på hotell- och restaurangprogrammet resonerade kring vad som motiverat dem till deras gymnasieval.

1.1 Syfte och frågeställningar

1.1.1 Syfte

Syftet med arbetet är att undersöka elevers motivation till valet av ett yrkesförberedande gymnasieprogram. Undersökningen avser att belysa vad som var motivationen och drivkraften för den enskilde eleven i sitt val av att välja ett yrkesförberedande gymnasieprogram.

Vidare var avsikten att få en inblick i hur deras framtidsplaner ser ut.

1.1.2 Frågeställning

Studien har tre grundläggande frågor som undersöks:

- Vad motiverar elever att välja ett yrkesförberedande program (i.e. hotell- och restaurangprogrammet)?
- Får eleverna det stöd de behöver när de ska göra sina gymnasieval?
- Vilka är elevens framtidsplaner?

1.2 Begreppsdefinition

1.2.1 Yrkesutbildning

Ett yrkesförberedande gymnasieprogram omfattar 3 år och efter slutförd utbildning ska eleverna vara väl förberedda för yrkeslivet. Utbildningen ska hålla hög kvalitet och leda till skicklighet inom den valda yrkesgrenen och det ska vara möjligt att direkt påbörja en yrkesbana efter utbildningen. Det finns olika inriktningar att välja emellan i alla program utom i vård- och omsorgsprogrammet. En inriktning är ett område som eleven väljer inom ett program. Kurserna som ska leda fram till olika yrken på yrkesprogrammen kallas för programfördjupning.

På yrkesprogrammen ingår även arbetsplatsförlagt lärande (apl) med minst 15 veckor. Det finns krav på att eleven ska ha en handledare på arbetsplatsen. Handledaren måste vara lämplig för uppdraget och ha nödvändiga kunskaper och erfarenheter.

Även de elever som valt att gå ett yrkesprogram har möjlighet att uppnå grundläggande högskolebehörighet under gymnasieutbildningen (Skolverket, 2011d).

1.2.2 Yrkeslärare

Att vara lärare i yrkesämnen på gymnasiet innebär arbete med elevernas teoretiska likväl som praktiska kunskaper. De gymnasieungdomar som man arbetar med är intresserade av det yrkesämne som lärs ut. På de yrkesförberedande programmen har elever framtidsutsikten att vara förberedda på ett yrkesarbete efter avslutat program. Yrkesbakgrunden för lärare ska vara relevant för gymnasieskolans yrkesinriktade program. Meningen är att läraren med sin yrkeserfarenhet i kombination med lärarutbildningen ska kunna leda och utbilda eleverna till ett framtida yrke (Läraryrkesutbildning, 2011).

För att bli yrkeslärare krävs en utbildning på 180 högskolepoäng med kurser som är yrkesrelevanta och kurser inom det allmänna utbildningsområdet. Behörig att gå utbildningen är den som har grundläggande behörighet, en gymnasial yrkesutbildning eller motsvarande samt några års relevant yrkeserfarenhet.

Det går att gå en kompletterande lärarutbildning om 90 högskolepoäng för den som redan har yrkesutbildning om 90 högskolepoäng inom ett yrkesämne samt allsidig och kvalificerad yrkesverksamhet. Den utgörs av det allmänna utbildningsområdet och ger tillsammans med tidigare studier en lärarexamen på 180 högskolepoäng (Läraryrkesutbildning, 2011).

Som yrkeslärare på hotell- och restaurangprogrammet får du chansen att använda dina yrkeskunskaper och handleda elever i utbildningen till arbete inom branschen. Programmet handlar om mat, dryck, service och människor.

1.2.3 Motivation

Drivkraft eller motivation, är det som skapar rörelser eller förändring. Ordet ”motivation” kommer av det latinska verbet ”movere” – röra sig. Motivation handlar om vad som kan få oss i rörelse.

Motivationen handlar om hur känslor, tankar och förnuft flätas ihop och ger färg och glöd åt våra handlingar (Imsen, 2000. s. 271).

I skolan motiverar pedagogerna eleverna att lära sig nya saker och finna kunskap. De visar och motiverar eleverna att ge sig in i nya saker genom att stötta och ge beröm för utförd handling och framsteg. På arbetsplatser vill man veta hur man får sin personal motiverad till att utföra sitt arbete på bästa sätt. På idrottsklubbar vill man motivera de aktiva till att bli bättre på det de gör. I hemmet motiverar föräldrar sina barn till att exempelvis läsa, hålla ordning på sitt rum, att våga pröva ny mat, att lära sig cykla med mera (Imsen, 2000).

Yttre motivation är när det är något bestämt som det handlar om att nå upp till, och *inre motivation* när det handlar om det egna intresset som ligger till grund för det som man utför.

Man kan inte bara vara motiverad utan måste vara motiverad att göra något/ att prestera något, man måste ha något att vara motiverad för. Motivation hänger samman med handling. Både inre och yttre motivation kräver handling gentemot ett mål som man vill nå upp till. Vare sig det är för eget intresse/vinning eller för att ett utåt bestämt mål måste det finnas någon slags belöning som håller motivation igång och ger den mål och mening (Imsen, 2000).

Motivation definieras gärna som det som orsakar aktivitet hos individen, det som håller denna aktivitet vid liv och det som ger den mål och mening. Motivation är det centrala när det gäller att förstå mänskligt beteende (Imsen, 2000. s. 271).

2 Litteraturgenomgång

I det här avsnittet beskrivs teorier om motivation och hur de kan kopplas till valet av en yrkesutbildning.

2.1 Motivation

Vad är motivation? Var kommer den ifrån? Hur skapas den? Vad främjar motivation? Motivation får en person att sätta igång och göra saker, att söka nytt arbete eller att börja en utbildning (Jenner, 2004).

Det finns ett flertal olika motivationsteorier och de försöker förklara varför vi handlar på det sätt vi gör. Hur kommer det sig att vi hellre gör vissa saker än andra? Med hjälp av de teorier som finns kan vi försöka förstå varför människan strävar mot mål med hjälp av olika mänskliga beteenden (Imsen, 2000).

Motivation är en psykologisk term för vad det är hos en person som väcker, formar och riktar ett visst betende mot olika ändamål. Teorier om motivation förklarar varför vi handlar och varför vi gör vissa saker snarare än andra. Drift, människans inre drivkraft uppstår när det finns primära behov till exempel vid hunger och sekundära behov, pengar och makt, är exempel på detta (Nationalencyklopedin, 2011).

Hedin och Svensson (1997) ser motivation som något som sätter igång handlandet och ger aktiviteten mening och ett mål. Den inre motivationen måste underhållas och ges näring för att kunna fortsätta att fungera. Att finna saker meningsfulla i det man gör och att nå ett uppsatt mål gör att man motiveras till att fortsätta med sitt arbete/aktivitet.

Flera av författarna är överens om att motivation är handling som finns inne i individen.

2.1.1 Inre motivation

Hedin och Svensson (1997) beskriver den inre motivationen som en lust att lära. Vad är det som sätter igång handlandet mot något? Den inre motivationen kan vara glädje, stolthet och att uppleva kunskapen som viktig i den egna utvecklingen. Den inre motivationen är viktig att hålla vid liv, att ha intresse för saken, att ha nytta av kunskapen och handlingen i sig gör att man vill fortsätta utvecklas.

Stimulans behövs för att upprätthålla den inre motivationen. Att finna nya utmaningar som kan besegras och att kunna få variation i det man gör är viktigt. Genom att hitta meningsfull betydelse i det man gör stimuleras den inre motivationen och hålls på så sätt vid liv. Genom

praktiska och levande exempel som är igenkännbara för de som ska lära sig väcker man intresse för ämnets användbarhet och håller motivationen igång (Hedin & Svensson, 1997).

En sammanfattning av ovanstående är att den inre motivationen kommer från eleven själv, dess intresse och egen drivkraft. När man använder sig av den inre motivationen är det själva aktiviteten som ger tillfredsställelse. Viljan att visa vad man kan klara av och den självkänslan som infinner sig hos individen motiverar till att fortsätta lära sig nya saker.

2.1.2 Yttre motivation

Den yttre motivationen styrs utifrån någon/något annat än eleven själv, som till exempel betyg, föräldrars löften om belöning eller i värsta fall bestraffning. Yttre motivation kan även styras av samhällets erbjudanden om en framtida karriär (Gärdenfors, 2010).

Gärdenfors (2010) beskriver den yttre motivationen med att den leder till något värdefullt som inte är direkt kopplat till aktiviteten i sig. Det formella lärandet är ett exempel som ofta utnyttjar den yttre motivationen. Om man tittar tillbaka på hur det var förr så handlade det mycket om straff. Lyckades man inte med sin uppgift fick man prygel detta var dåtidens yttre motivation till att arbeta för att lyckas. Idag arbetar vi med den yttre motivationen genom att ge belöning i form av att till exempel föräldrar utlovar något som barnet vill ha så mycket att de försöker uppnå det önskade resultatet. I skolan är belöningen, förutom uppmuntran, betygen ett belöningsätt och mål för den yttre motivationen.

Den yttre motivationen hålls igång av individen med ett hopp om att nå ett mål eller att få en utlovad belöning när man klarat av det man arbetat med. Att nå en högre position på det företag man arbetar på eller att kunna studera vidare på högre nivå genom att ha höjt sina betyg drivs av den yttre motivationen (Gärdenfors, 2010).

2.2 Tidigare forskning

Tidigare forskning inom området är omfattande. Motivation och motivationsarbete är ett omtyckt och mycket omdiskuterat ämne. Det ligger till grund för all utbildning och inom alla utbildningsområden. I mitt arbete sökte jag svar på frågan om vad som motiverar eleverna att välja sin inriktning på gymnasieprogrammet kom det även upp att den sociala bakgrund vi har med oss har betydelse för valet av utbildning. Även frågan om social bakgrund kommer att tas upp i kapitlet.

Broady och Börjesson (2006) har tillsammans kartlagt elevers sociala kapital och tittat på vilken betydelse de egna tillgångarna har såsom kulturellt kapital, egna skolframgångar och annat. Vilka utbildningar eleverna väljer har i stor utsträckning att göra med hur deras bakgrund ser ut, elevernas sociala kapital. Artikeln av Broady och Börjesson visar ett uppreparande mönster när det gäller vilka programval elever gör beroende på samhällsklass. Man beskriver den

sociala hierarkin med att överst står de elever med ett högt socialt ursprung, därefter elever från medelklassen och nederst elever från arbetarklassen. Man påpekar att det är minst chans att barn från en läkarfamilj skulle hamna på samma gymnasieprogram som barn från arbetarklassen.

Den svenska gymnasieskolan kan ur sociologisk synvinkel betraktas som ett rum med polariteter och hierarkier vilka bestäms av elevernas egenskaper, tillgångar och framtidsutsikter (Broady & Börjesson, 2006. s.92).

Kön är den variabel som påverkar mer än någon annan egenskap till att utforma rummets struktur, enligt Broady och Börjesson. Om man bortser från variabeln kön är det den sociala hierarkin som är den mest övervägande orsaken till hur eleverna väljer gymnasieprogram (Broady & Börjesson, 2006).

Den sociala miljön är en bidragande faktor till hur man formas som individ. Miljöns påverkan kan vara både gynnande men även hämmande. Som individ fostras och socialiseras man beroende på gruppens vanor och mål. Som till exempel att om man växer upp i en musikalisk familj får de barn som växer upp i familjen mer stimulans för det musikaliska än vad som skulle ha väckts i en annan miljö. Det är i den sociala grupp man tillhör som man fostras för att passa in i dess egna sociala former (Dewey, 1997).

Lundblad och Sjögren (2008) har i en studie sökt svar på hur studie- och yrkesvägledare motiverar skoltrötta elever när de ska gå över till gymnasiet från grundskolan. Studien visar att studievägledarna anser att det finns många faktorer som spelar in vid elevers omotivation och skoltrötthet till gymnasiet. Hos en skoltrött elev finns enligt författarnas intervjuade brist på vilja, intresse eller motivation att prestera i skolan som bottnas i olika faktorer såsom socioekonomisk bakgrund, kulturell bakgrund och andra sociala orsaker. De intervjuade i studien har valt att arbeta med att motivera de skoltrötta eleverna med att hitta något som eleven är intresserad av, något som motiverar. Detta enligt studien för att få ett mål att jobba mot, att kämpa för.

Anderberg Lundin (2010) har undersökt vad som påverkar elevers val till gymnasiet. Hennes slutsats är att eleverna själva står för det avgörande beslutet i sitt gymnasieval. Dock finns det några få fall med i studien där något annat än elevens eget intresse för det valda gymnasieprogrammet inverkat vilket i sin tur i dessa fall har resulterat i att det kan blivit fel i studieinriktning.

Magiera (2009) blivande studie- och yrkesvägledare har undersökt varför ungdomar väljer omvårdnadsprogrammet. Studiens svar har Magiera sökt med bland annat frågor om motiv, påverkan och framtidsförhoppningar. Slutsatsen som Magiera dragit är att alla elever som var med i studien hade ett intresse att arbeta inom vård och omsorgsarbete. Ingen av eleverna ansåg att de påverkats av någon annan utan gjort ett eget val och var mycket nöjda med det. Det framkom även att de flesta elever var intresserade av att vidarutbilda sig inom det egna området.

Åberg (2008) har också undersökt hur elever ser på sitt framtida yrkesliv och arbetsmarknaden. Åberg undersöker även vilka förväntningar eleverna har på hotell- och

restaurangprogrammet. Frågan Åberg ställer sig om förväntningarna på programmet har något att göra med kvinnodominansen som finns på programmet måltidsservice. Resultatet är att alla respondenter visar en ljus tro på framtiden och att man tror att könsskillnaden ligger i gamla traditioner om kvinnligt och manligt arbete.

Sammanfattningsvis understryker litteraturen om social bakgrund att det spelar roll för ditt val inför framtiden påverkas av hur din sociala bakgrund ser ut. Vi söker oss till sådant som är igenkännande och inlärt. Eleverna sätter sitt val av utbildning i relation till vad de kan och det som de anser vara ett realistiskt mål.

3 Gymnasieskolans läge 2011

Gymnasieskolan är en frivillig skolform och har som uppdrag att ge elever en god grund för högskole- eller vidare yrkesutbildning. Den kan även leda till inträde i arbetslivet. Fler än 90% av alla elever har sedan 1990-talet gått vidare från grundskolan till gymnasieskola. Kraven för att elever ska kunna söka in på gymnasiet är att de har godkänt i kärnämnen svenska, engelska och matematik.

Det finns 17 nationella program där en stor teoretisk kärna ska leda till en högskolekompetens. Ambitionen är att alla elever skulle ges högskolebehörighet. Detta har resulterat i en stor utslagning av de elever som är studietrötta eller saknar förmåga att klara av de högre teoretiska kraven. Resultatet har blivit att det näst största programmet idag är det individuella programmet, ett program som var tänkt som en tillfällig konstruktion och som idag har 14,5% av förstaårseleverna (Gymnasieskolan – Riksdagen, 2011-04-11).

Individuella programmet vänder sig till elever som inte uppfyller kraven för att söka till nationella program. Detta innebär att eleverna inte har godkända betyg i svenska, engelska eller matematik. Programmet innebär en möjlighet till nystart och utbildningen ska vara anpassad utifrån varje elevs behov och intresse (Skolverket, 2011c).

Gymnasieskolans uppdrag innebär att den måste sporra elever som snabbt vill ta till sig mycket avancerad teoretisk kunskap. Även den elev som vill satsa på mera praktisk kompetens ska kunna variera det praktiska lärandet med teori.

En snedfördelning präglar fortfarande gymnasieskolan både vad gäller sociala grupperingar, kön och studieresultat. Pojkar dominerar bygg-, el-, energi-, fordons-, industri- och teknikprogrammen, medan flickor dominerar hantverks-, omvårdnads- samt barn- och fritidsprogrammet. Det krävs ansträngningar för att bredda rekryteringen för att nå ut till nya elevgrupper som ska lockas att skaffa sig en högre utbildning. Det är för få ungdomar från studieovana miljöer som söker sig till högskolan. Studievägledarna på skolan kan hjälpa och stötta eleverna i sina val, behovet av stöd kan vara större hos de elever som gör otraditionella gymnasieval (Gymnasieskola – Riksdagen, 2011-04-11).

17 nationella program varav fyra rent teoretiskprogram. Dessa program är estetiskprogrammet, naturvetenskapsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet.

De yrkesförberedande gymnasieprogrammen ger en bred basutbildning och grundläggande behörighet till att studera på universitet eller högskola.

De 13 program som är yrkesprogram måste ha minst 15 veckors arbetsplatsförlagd utbildning (apu) på arbetsplatser utanför skolan. Detta är inte obligatoriskt för de teoretiska programmen. De flesta programmen är uppdelade i olika inriktningar. En del kommuner anordnar inte alla

nationella program och inriktningar. En elev som är bosatt i en kommun har då rätt att genomföra utbildningen i annan kommun om så önskas. Det finns även de kommuner som fastställer lokala inriktningar för att tillgodose lokala behov (Skolverket, 2011d).

3.1 Program mål och kursplaner för hotell- och restaurangprogrammet

Detta program som är i fokus i föreliggande studie är ett av de tretton yrkesförberedande programmen som det finns att välja på. Samtliga program har ett program mål och detta har till uppgift att ge en helhetsbild av vad som ingår i programmet och vilka yrkesutgångar programmet kan leda till.

Hotell- och restaurangprogrammet skall ge grundläggande kunskaper för arbete inom hotell- och restaurangverksamhet. Programmet syftar även till att ge en grund för ett fortsatt lärande i arbetslivet och för vidare studier på universitet eller högskola. Liksom alla nationella program är hotell- och restaurangprogrammet uppbyggt med kärnämnen och karaktärsämnen. Som mål inom programmet finns att kärnämnen och karaktärsämnen skall gå åt samma håll och verka som en helhet. Programmet blandar teoretiska kunskaper med praktiska. Under sammanlagt 15 veckor får eleverna utbildning på en arbetsplats utanför skolan. Den arbetsplatsförlagda undervisningen bidrar till en ökad förståelse mellan skolan och arbetsplatsen. När man är klar med utbildningen kan man exempelvis arbeta som hotellreceptionist, källskänka, kock eller servitör.

Hotell- och restaurangprogrammet är uppbyggt av gemensamma och valbara kurser. Alla elever läser kärnämnen och gemensamma karaktärsämnen.

Inför årskurs 2 väljer eleverna inriktning. Hotell- och restaurangprogrammet har två nationella inriktningar:

Hotell - här fördjupar man sina kunskaper för att kunna arbeta med till exempel receptions- eller konferensservice.

Restaurang och måltidsservice - här fördjupar man sina kunskaper om matlagning och servering. Här finns kurser för varm- och kallkök, servering samt storkök. Inför årskurs tre väljer eleverna inriktning mot servering eller varm- och kallkök, kurserna följer det som passar inriktningen. Valbara kurser finns i både årskurs två och tre.

Skolan har vid fullföljd utbildning ansvar för att eleverna har grundläggande kunskaper inom hotell- och restaurangområdet, arbetar på ett serviceinriktat sätt och kan tillgodose de varierande behov som gäster har (Skolverket, 2011e).

3.2 Skolverkets lägesbedömning

Våren 2006 slutade den största elevkullen sedan grundskolan infördes. Sedan dess har kullarna som slutat grundskolan blivit mindre, vilket i sig medfört en minskad tillströmning av elever till gymnasieskolan.

Detta med den lägre tillströmningen visar sig från och med läsåret 2009/10 alltså även i gymnasieskolans totala elevantal. Enligt skolverkets uträkningar kommer antalet elever i gymnasieskolan att minska fram till och med år 2016. Med en minskning på cirka 100 000 elever jämfört med idag. Detta drabbar gymnasieskolan med stort minskat elevantal. I dagsläget har de teoretiska utbildningarna 43 % av andelen elever första årskurs jämfört med de yrkesinriktade utbildningarnas 42 %. Det individuella programmet har 14,5 % de sista 0,5 % är utanför skolans utbildningar. De största programmen är de samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga utbildningarna enligt skolverkets uträkningar.

Från och med hösten 2011 (GY 2011) kommer det att göras skillnad mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. De högskoleförberedande programmen ger automatiskt behörighet till studier vid universitet och högskola.

De yrkesinriktade programmen ska göra eleverna mer förberedda för yrkeslivet än idag. De kommer att satsas mer tid för yrkesämnena. Elever på yrkesinriktade program har möjligheten att själva välja en studieplan som ger dem grundläggande högskolebehörighet via valbara kurser och/eller utökad studieplan.

För att nå sin yrkesexamen ska eleven ha 2500 poäng varav 2250 ska vara godkända. Eleven ska även ha godkänt i svenska, alternativt svenska som andraspråk 1, engelska 5 och matematik 1. Ett krav är också att eleven har godkänt i 400 poäng av de programgemensamma ämnena samt ett godkänt gymnasiearbete.

För att få en högskoleförberedande examen ska eleven ha 2500 poäng varav 2250 godkända. Eleven ska även vara godkänd i Svenska, alternativt Svenska som andraspråk 1, 2 och 3, Engelska 5 och 6 samt Matematik 1 och ha gjort ett godkänt gymnasiearbete (Skolverkets lägesbedömning, 2011f).

3.3 Sammanfattning

Skolsystemet i sin helhet förändras hela tiden. Valmöjligheterna har ökat och utbudet av utbildningsvägar är stora för eleverna. Marknaden är större och aktörerna blir fler. Kommunala skolor och skolor i privat regi, skolor som nicher sig för elevens olika intressen.

Det finns även skolor som samarbetar med företag och idrottsföreningar och på så vis kunna ge arbetstillfälle till sina studenter under och efter utbildningstiden.

Eleverna i Sverige har idag 17 nationella program (hösten 2011 blir de 18). Fyra av dessa är högskoleförberedande program och de övriga 13 är yrkesinriktade program av sådan karaktär att eleverna efter avslutat program kan utöva det yrke som de under sin utbildningstid på tre år utbildat sig till. De programmål som finns har regeringen fastställt och alla program ska ge eleverna högskolekompetens.

Som tidigare nämnts väljer större del av alla grundskoleelever att studera på gymnasiet

Elevkullarna minskar och utbudet är större än någonsin. Trots att det finns 13 yrkesinriktade program har de högskoleförberedande programmen flest antal elever.

4 Metod

I detta avsnitt presenteras val av metod, urval, genomförande, tillförlitlighet samt etiska principer.

4.1 Val av metod

Det finns olika metoder att välja på när man undersöker ett fenomen: kvantitativa och kvalitativa ansatser-

Med kvantitativ menas att undersökningen bygger på likvärdiga och därmed jämförbara uppgifter i sådan mängd att de kan uttryckas och analyseras med siffror (Esiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängered, 2007).

Fördelen med en kvantitativ innehållsanalys enligt Esiasson m.fl. (2007) är det mekaniska räknandet. En annan fördel med en kvantitativ ansats är att kunna behandla en stor mängd data, räkna igenom och sammanställa dessa så att man får ett resultat.

I föreliggande studie har bedömningen gjorts att kvantitativ metodik inte är den mest lämpade. Arbetet handlar om elevernas åsikter, tankar och bakgrund till sitt gymnasieval. För att nå bästa resultat får eleverna uttala sig om saker som påverkat dem. I detta fall anser jag att den mest lämpade metoden för detta var att fråga dem inom ramarna för en mer kvalitativ metodik. Min målsättning var att intervjua sex elever. Intervjuerna följer en intervjuguide där frågorna var av öppen karaktär så att det skulle vara enkelt och naturligt att kunna ställa följdfrågor och få chans till en djupare diskussion.

Om intervju som forskningsmetod skriver Trost (1993) att om man i sin frågeställning vill hitta ett mönster och förstå varför saker förhåller sig på ett visst sätt ska man använda sig av en kvalitativ ansats. Trost skriver att intervjun är ett samspel mellan den som intervjuar och den intervjuade. Det går ut på att förstå sig på hur den intervjuade känner och tänker, vilka erfarenheter den har. Samtalet i intervjun ska styras i förhållande till studiens syfte och i förhållande till hur min intervjuguide ser ut. Ett riktmärke som Trost har är att ställa enkla och raka frågor. Man ska även tänka på att intervjun inte är ett samtal där man delar med sig av åsikter, fakta eller känslor. Eftersom man vill ha ut så mycket som möjligt under intervjugång är det viktigt att man i sin intervjuguide har frågor som är riktade till den grupp som man ska nå ut till. Att i mesta möjliga mål anpassa sig till den intervjuade (Trost, 1993).

En intervju anser Stukát (2005) vara ett av de viktigaste redskapen inom forskning. Där har man möjlighet att under intervjugång ställa följdfrågor som för intervjun framåt. Exempel på följdfrågor kan vara: Vad menar du med det? Kan du berätta mer? I en sådan metod har samspelet mellan den intervjuade och den som intervjuar stor betydelse eftersom det gäller att kunna plocka fram så mycket information som möjligt. Det som är värt att tänka på är att det

krävs en hel del från den som ska intervjuas i både förberedelser och kompetens (Stukát, 2005).

En metod som är både öppen och flexibel passar väl in i denna studie där avsikten är att få veta mer om elevernas åsikter, erfarenheter och tankebanor runt sitt gymnasieval.

4.2 Urval

Urvalskriterierna för informanterna var att de skulle studera på ett yrkesförberedande gymnasieprogram. I denna studie har gymnasieelever på hotell – och restaurangprogrammet från skolor i Västra Götalands län använts. Anledningen till detta urval var att knyta an till studiens syfte. De sex elever som intervjuats kommer från tre olika gymnasieskolor. Eleverna gick i årskurs två och hade alla fyllt 18 år. Urvalet av elever skedde slumpmässigt, informanterna var inte kända av mig sedan tidigare. Gymnasieskolorna och lärarna på programmet bygger på tidigare kontakter från arbete inom restaurangbranschen och arbete inom gymnasieskolan.

4.3 Genomförande och bearbetning av material

Kontakten med yrkeslärare som undervisar på hotell- och restaurangprogrammet gjordes via mejl. I brevet informerades lärarna om undersökningens syfte och hur upplägget var gjort.

Därefter frågade jag om det skulle gå bra att få komma ut till skolorna och presentera mig och studien och på så sätt få elever som kunde tänka sig att ställa upp på intervjuer. De lärare som kontaktades var positiva till att medverka och skapa kontakt med elever för intervjuer. Vi hittade datum där det skulle passa att jag skulle kunna få komma och presentera mig och min studie och samtidigt få elever att ställa upp för personlig intervju.

De elever som är intervjuade har blivit informerade om vem jag är och vilket syfte intervjun har. Intervjuerna genomfördes på den skola som eleverna har sin undervisning på i enskilda grupperum för att undvika störande moment utifrån. Stukát (2005) rekommenderar att man ska använda en plats som för båda parter upplevs som trygg (Stukát, 2005). I detta fall var skolan som eleverna gick på ett bra val för alla parter.

Efter att i lugn och ro berättat för eleverna om arbetet och vad det är jag skulle behöva veta användes intervjuguiden för att få ett bra flyt vid intervjuerna. Intervjuerna har varierat i längd mellan 25 minuter upp till 50 minuter. Intervjuerna skulle ske enskilt men i ett av fallen var det två elever med under samma intervjutillfälle. Dock anser jag att detta intervjutillfälle kan användas då dessa båda elever uttryckte sina egna åsikter och inte tog intryck av varandra.

Alla intervjuer bandades, tyvärr inte helt problemfritt då bandspelaren inte var riktigt medgörlig vid ett tillfälle. Vid detta tillfälle fick jag förlita mig på att jag fått med som är väsentligt med de anteckningar som gjordes under intervjun. Efter intervjun så satte jag mig så snart som möjligt och skrev rent mina minnesanteckningar för att få ett fullgott material. De övriga intervjuerna transkriberades i sin helhet.

När jag hade transkriberat alla intervjuer läste jag dem högt för att kunna få en uppfattning om vad som framkommit under intervjuerna. När detta var klart delades svaren in i olika kategorier. Med hjälp av kategorierna analyserades resultaten. Kategorierna användes i min resultatsammanställning för att lättare kunna urskilja sådant som är relevant för arbetet och det syfte den vill åt.

4.4 Studiens tillförlitlighet

I en undersökning som den jag har gjort är det viktigt att ställa sig frågan om reliabiliteten och om validiteten, samt om frågorna är överrensstämmande med syfte och frågeställningar. Enligt Stukát (2005) avser reliabiliteten hur bra metod man valt för studien i förhållande till vad som ska mätas. Eventuella reliabilitetsbrister som bör tas med är feltolkning av frågor, dagsform hos den svarande och vad den svarande tycker om ämnet (Stukát, 2005).

Metoden med intervjuer är den metod som fungerar mest tillfredsställande i en undersökning som den här. Undersökningen kräver svar på frågor som elevernas åsikter, erfarenheter och tankebanor runt gymnasievalet. I en mindre studie som denna är intervjun som metod den mest lämpade eftersom den är anpassningsbar och följsam (Stukát, 2005). Om undersökningen gjorts större skulle man kunna använda en kvantitativ undersökning som komplement.

Validiteten är enligt Stukát (2005) om man mäter och undersöker det man har för avsikt att mäta. Det är svårare att veta om undersökningen har validitet än om den har reliabilitet.

Min uppfattning är att validiteten är god i undersökningen. De elever som har intervjuats har själva valt att vara med i studien. Ingen av frågorna var av det slag att de kände att det var för känsligt att svara ärligt på. Intrycket är att de intervjuade har varit ärliga och bidragit med god information om det område som studien behandlar.

Stukát (2005) tar även upp en annan fråga som bör ställas och det är frågan om det finns generaliserbarhet i undersökningen. Kan man genom svaren i denna studie dra slutsatsen att detta gäller för samtliga elever på hotell- och restaurangprogrammet i Västra Götaland? Att genom en undersökning som denna dra slutsatser att dessa sex elevers åsikter och meningar representerar alla elever på hotell- och restaurangprogrammet skulle vara mycket vanskligt. De elever som deltagit i undersökningen har alla valt att bli intervjuade. Dessa sex elever var alla positiva till sitt val av program och hur programmet var upplagt. Det finns naturligtvis elever som är av annan åsikt gällande gymnasieprogram, dess upplägg samt framtidsutsikter.

4.6 Etiska överväganden

I studien har det tagits del av Vetenskapsrådets texter och rekommendationer om vilka etiska aspekter man bör tänka på vid intervjuer. Under intervjuerna har hänsyn tagits till dessa rekommendationer och eleverna har informerats innan intervjuerna påbörjats. När kontakten med lärarna togs på skolorna presenterades examensarbetet och de fick en förklaring av syftet med intervjuerna.

De elever som har intervjuats har fått en personlig presentation av vem jag är och att jag går på Korta lärarprogrammet. Informanterna har informerats om att sista delen på programmet går man på Sociologiska institutionen där examensarbete utförs. De fick information om studiens innehåll och vad informationen som de lämnar ska användas till.

Eleverna informerades om att jag med deras tillåtelse skulle spela in de muntliga intervjuerna. De upplystes om att deras namn och skolan de går på inte skulle nämnas i arbetet. Att intervjuerna gjordes frivilligt var klargjort liksom att de när som helst kunde avbryta och dra sig ur om de inte ville vara med. Ingen av eleverna har hört av sig efter intervjuerna och därför har allt material använts i examensarbetet. Eftersom samtliga elevers identitet kommer att vara anonyma kommer de inte att nämnas vid namn utan som elev 1, 2 eller 3 osv.

Ingen av eleverna var underåriga och det fanns därför ingen anledning till föräldrars medgivande. Det finns ingen risk med att utsätta någon av de som deltagit i studien för obehag eller att de på något sätt skulle fara illa av att de har deltagit i detta arbete (Vetenskapsrådets codex, 2011).

5 Resultat

Resultatet av intervjuerna är indelade i olika kategorier. Under varje rubrik sammanfattas vad som diskuterats för att vidare redovisa resultatet av intervjun. I slutet av varje del sammanfattas de intervjuades likheter och olikheter i sina svar. Detta är för att underlätta för läsaren och få ett sammanhang av resultatet.

Eleverna i studien har med hjälp av den befintliga intervjuguiden svarat på vad som motiverat dem när de gjorde sitt val till en yrkesutbildning och om något speciellt har påverkat dem i deras val.

Eleverna besvarade frågor om föreställningar och förväntningar på programmet hade infriats. De svarade även på frågor om vilket stöd de fick innan de tog sitt slutgiltiga beslut i val av gymnasieprogram. I undersökningen har frågor om framtidsplaner besvarats och även hur man ser och eleverna känner för studier på högre nivå efter avslutat program.

Eleverna har benämning 1, 2, 3 och så vidare för att inte avlsöja deras identitet. För att få texten mer lättläst har jag valt att könsbenämna de olika siffrorna. Ojämn siffra representerar en man och jämn siffra representerar en kvinna.

5.1 Motivation att välja ett yrkesförberedande gymnasieprogram

Att välja gymnasieprogram kan för vissa elever vara självklart medan andra elever tycker att det är svårare när man ska bestämma sig för vad man vill göra med sin framtid. När eleven är färdig med sin utbildning på hotell- och restaurangprogrammet är det meningen att hon eller han ska ha grundläggande kunskaper för arbete inom hotell- och restaurangverksamhet.

Elev 1 tycker att det är svårt att välja linje när man är så ung och inte har några egna erfarenheter av yrkeslivet och det är därför svårt att välja vad man vill göra med sin framtid.

”Man är så ung när man väljer – och ändrar sig hela tiden”.

Han har gjort sitt val av gymnasielinje på grund av att han tycker att det är roligt att laga mat och följer även sin pappas spår när det gäller val av utbildning och skola. Elevens inre motivation är hans intresse för matlagning *”Jag älskar mat”*.

Elev 2 hade inte en självklar bild av hur valet av gymnasieprogram skulle vara utan valde att följa kompisens gymnasieval. Hon har dock ett stort intresse för matlagning och en mamma som gått på programmet så valet av gymnasieprogram föll nära något eleven har intresse för och känner igen även om eleven gjorde ett kompis val till gymnasieutbildning. *”Det kan vara kul att laga maten också”*

Elev 3 hade inga problem med att välja program. Att välja ett yrkesprogram som leder till det man vet att man vill arbeta med var ett självklart val för honom. Samma elev hade tydliga åsikter att teoretiska ämnen inte var det som hade prioritet utan var inriktad på de praktiska kunskapspassen som programmet hade att erbjuda. *”I hela mitt liv har jag vetat att jag vill arbeta som kock”*

Elev 4 började på samhällsprogrammet men bestämde sig efter en tid att det var på hotell-och restaurangprogrammet som eleven ville gå. Hon valde att byta program när det gick upp för henne vad hon ville arbeta med som sitt framtida yrke. *”Min mamma arbetar som kock och jag gillar att servera och laga mat”*

Eleven var väl insatt i hur det var att arbeta på restaurang på grund av att mamman arbetade inom yrket och tycker om matlagning och serviceyrke.

Elev 5 *”Jag kände för att göra något annat än att sitta i skolbänken”*. Att välja ett yrkesprogram kändes mer rätt och eleven tycker att matlagning är roligt att hålla på med. För honom var det viktigt att det fanns en variation på det man gör under utbildningen och eleven såg möjligheter med hotell- och restaurangprogrammet.

Elev 6 har föräldrar och syskon som arbetar inom hotell -och restaurang och blev påverkad av det som fanns runt omkring. Valet föll sig naturligt för henne eftersom intresset för branschen redan hade väckts i hemmet.

Sammanfattning:

Samtliga sex eleverna hade ett stort intresse för mat och att få arbeta praktiskt var viktigt för dem. Fyra av sex elever hade någon närstående som arbetade inom den bransch som nu eleverna utbildar sig inom. Enligt eleverna själva har intresset väckts i hemmet och lusten att utveckla kunskaperna till att arbeta inom restaurangyrket har växt fram hos dem. Ingen av de intervjuade ansåg att de blev påtvingade att välja denna yrkesutbildning utan hade valt på eget initiativ och av det egna intresse de har för branschen.

5.2 Stöd som fanns att få vid val av gymnasieprogram

I intervjuerna blev eleverna tillfrågade om de fått någon information om utbildningen och om det fanns någon som kunde ge svar på frågor om programmet när de skulle göra sitt gymnasieval. Får eleverna det stöd de önskar när det är dags att göra sitt gymnasieval?

Elev 1 hade redan bestämt sitt gymnasieval men tyckte att de på skolan hade fått bra information av studie- och yrkesvägledare om olika program och vad utbildningen kunde leda till för arbeten.

Elev 2 tyckte att det var lätt att få information och att deras studievägledare på skolan var den som kunde ge svar på frågor som man hade om utbildningen. *"Vår syo- konsulent var väl insatt och kunde svara på frågor vi hade om programmet"*

Elev 3 hade redan bestämt sig för vilket program det skulle vara *"jag valde helt själv, lärarna sa vilka skolor som fanns och så"* eleven fick hjälp och stöd av en lärare som var bekant till eleven. Läraren hänvisade till de olika skolor som fanns med det önskade programmet och föreslog eleven att besöka dem för att själv bestämma sig för vilken skola som skulle bli hans val.

Elev 4 fick hjälp av lärare på samhällsprogrammet som eleven var på tidigare och där eleven kände att den gjort fel förstahandsval av program. Hon visste en del om hotell- och restaurangprogrammet innan ansökningen till programmet och var övertygad om att det var rätt program.

Elev 5 *"Det finns jättemånga möjligheter, man kan bli nästan vad som helst inom livsmedel"*. Han tyckte att matlagning var roligt men visste inget om själva yrkesförberedande utbildningen eller om restaurangbranschen i sig men fick svar på det flesta frågor om utbildningen av sin studievägledare.

Elev 6 har ett brinnande intresse för branschens alla möjligheter och är väl insatt i hur det fungerar i restaurangbranschen eftersom båda föräldrarna och syskon arbetar inom restaurang.

Elevens studievägledare hjälpte till att ta fram vilka skolor som kunde ge den utbildning som hon ville ha.

Sammanfattning:

De intervjuade eleverna hade alla fått hjälp med att få information om det yrkesprogram som de var intresserade av. Eleverna hade fått önskad hjälp av studie- och yrkesvägledare samt lärare som arbetat på deras högstadieskolor. Informationen som de har fått om hotell- och restaurangprogrammet är vad man kan arbeta med efter utbildningen och om vilka skolor som man kan söka till.

5.3 Förväntningar på programmet

När eleverna börjar sitt gymnasieprogram finns det förväntningar hos dem om hur programmet ska vara uppbyggt. Lever hotell- och restaurangprogrammet upp till elevernas förväntningar om vad som ska finnas med på detta program?

Elev 1 tyckte att karaktärsämnena stämde väl överens med elevens förväntningar. *”De praktiska ämnena funkar bra, där är alla koncentrerade och arbetar”*. Däremot tyckte han att det var mer repetition av kärnämnen från årskurs 8 och 9 än nya utmaningar i dessa ämnen.

Elev 2 ser karaktärsämnena som den bästa delen av utbildningen *”det är här man lär sig nya saker”*. Däremot hade elev 2 gärna sett en mer disciplinerad ordning under de teoretiska lektionerna. Hon upplevde dessa som stökiga och hade därför svårt att koncentrera sig på de lektionerna.

Elev 3 var målinriktad och intresserad av allt som har med mat att göra. Eleven tyckte att programmet motsvarar de förväntningarna han hade och att programmet är modernt samt tillför inspiration för yrket. Han tyckte att om man är på ett yrkesprogram ska man ha mycket praktisk arbetstid och praktik som gärna får vara på någon av de bättre krogarna. *”Allt praktiskt på restaurang, det är så jag vill ha det”*.

Elev 4 var positivt inställd till hur programmet var upplagt. Eleven som går i årskurs två älskar att både servera och laga mat och stortrivs med sin utbildning. Hon tyckte att de praktiska passen på skolan gav otroligt mycket kunskapsmässigt *”mer praktisk tid – jätteroligt”*. Elev 4 uttrycker även sin förtjusning över den praktik som precis är avslutad och säger att den gett mycket av allt. Hon säger att utbildningen är bättre än alla de förväntningar som fanns hos henne. *”Stämmer nästan med livet ute, till och med bättre”*.

”Jag tycker att det är jättebra som det är” säger elev 5 om sin skola och utbildning. Elev 5 tycker att de förväntningar som fanns på programmet har infriats och att de möjligheter som väntar efter utbildningen lever upp till alla förväntningar som fanns hos denna elev.

”Fick jag önska nåt så skulle det finnas fler praktiska arbetspass” säger elev 6. Hon tyckte att det mesta på programmet motsvarade de förväntningar som fanns hos henne. Men hon säger också att skolan är lite av en skyddad miljö från sådant som till exempel stress. Stress är något som har fått henne att ibland fundera på om det var rätt utbildningsval hon gjorde. Hon var väl

insatt i hur branschen fungerade men upptäckte under praktiken att vissa saker kan man inte vara helt förberedd på.

Sammanfattning:

Eleverna i studien är studiemotiverade och målinriktade. Samtliga var nöjda med programmets upplägg. Några av eleverna var mer än glatt överraskade av vad de lärt sig under sin skoltid. Andra elever ville ha mer ordning och reda och större utmaningar under kärnämneslektionerna, men detta var inte ett önskemål som alla hade. Det fanns elever som inte ville ha teori av något slag utan satsa enbart på praktiskt arbete. Alla de intervjuade eleverna var eniga om att de praktiska arbetspassen på skolorna var det som gav mest utdelning i kunskap inför kommande yrke.

5.4 Framtidsplaner och vidare studier

Eleverna i studien har gjort drygt hälften av sin utbildningstid. De verkar målmedvetna och har klart för sig vad de önskar göra efter avslutat program.

Elev 1 vill efter avslutad skola åka utomlands och arbeta. Han har själv tagit reda på möjligheterna för eventuella fortsatta studier om så önskas och ska fundera på det efter att ha arbetat ett tag. Elev 1 är nöjd med utbildningen och de möjligheter som finns efter avslutat program.

Elev 2 hon vill ut i arbetslivet och vet inte riktigt hur det blir med studier framöver. Elev 2 har fått information om vidare utbildningar inom sitt eget område och tycker att det är bra att möjligheterna finns men prioriterar att börja arbeta i sin bransch så fort gymnasiet är klart. Elev 2 har valt ett yrkesprogram eftersom hon vill arbeta efter studierna och tycker att det valda programmet ger möjligheter till detta.

Elev 3 har siktet inställt på att arbeta direkt efter slutförda studier och har inte lagt någon energi på att ta reda på vidare studier. Elevens stora matlagningsintresse gör att det enda som existerar är att skaffa ett arbete på krogen och att arbeta för att kunna öppna eget så småningom. Elev 3 tycker att utbildningen ger den önskade start som han var ute efter när han sökte till detta yrkesprogrammet.

Elev 4 ”*vill arbeta lite – men fortsätta studera*”. Hon brinner för restaurangyrket och tycker programmet mer än väl svarat för de förväntningar som fanns hos henne. Eleven har själv tagit reda på högskoleprogram som kan komplettera den utbildning som hon har gått. Hon har en inställning om att arbeta för att få yrkeserfarenhet och sedan fortsätta med sina studier på högre nivå inom samma bransch.

Elev 5 och även elev 6 är båda informerade om möjligheterna till att studera vidare. Ingen av dessa elever säger att de tänker på fler utbildningsmöjligheter just nu utan ska börja arbeta inom sitt yrkesområde så fort de är klara med sina gymnasiestudier. Elev 5 tycker att programmet har gett vad som fodras för att han ska kunna ge sig ut i arbetslivet. Elev 6 hon önskar mer praktiska pass på skolan för att fylla på med mer yrkeskunskaper men tycker sig ha fått många bra grunder att stå på och vidareutveckla i arbetslivet.

Sammanfattning:

Eleverna vill alla arbeta något år och få erfarenheter inom det yrke som de har utbildat sig till innan de tänker på högre utbildningar och vidare studier. Samtliga elever tycker att hotell- och restaurangprogrammet har givit dem en god grund till den utbildning som de önskar. Eftersom de har bestämt sig för att söka arbete direkt efter studierna tror eleverna att detta yrkesprogram uppfyller de önskemål som de hade när de sökte till programmet.

6 Diskussion

I det här kapitlet diskuteras valet av metod. Här diskuteras och analyseras resultaten från intervjuerna. Avslutningsvis betydelse för läraryrket och förslag på vidare forskning.

6.1 Metodreflektion

Jag måste medge att det inte alltid är lätt att avgöra vad som är viktigt eller mindre viktigt.

I denna studie ansåg jag att den mest lämpade metoden var en kvalitativ undersökning med intervjuer för att ge svar på undersökningens frågeställningar. Intervjuerna följde en intervjuguide där frågorna var av öppen karaktär eftersom detta gav möjlighet att ställa följdfrågor. De elever som varit med i studien har under intervjuerna delgett mig av sina egna tankar och personliga åsikter inom ett begränsat område. Intervjuerna spelades in och transkiberades i sin helhet. Bandspelaren krånglade under en av intervjuerna och där får jag förlita mig på anteckningarna. Vid ett annat tillfälle var det två elever med under ett och samma intervjutillfälle. Jag hoppas att detta inte påverkade deras svar och egna åsikter på de frågor som ställdes under intervjun.

Urvalet var sex elever från hotell- och restaurangprogrammet. Om fler elever tagits med i undersökningen och elever från andra yrkesutbildningar skulle en mer generaliserbar bild av vad som motiverar elever att välja en yrkesutbildning kunnat ges.

Att välja gymnasie elever från en yrkesutbildning styrdes av undersökningens frågeställningar och dess syfte. Eleverna som medverkade i studien var slumpvis utvalda. Urvalet skedde efter en presentation av studien och förfrågan om det fanns några elever som ville medverka i studien. Eleverna i studien har gett sin bild av hur de upplever sitt gymnasieval och vad som motiverat dem till valet av en yrkesutbildning. Det visade sig senare att samtliga elever som medverkat i studien var positivt inställda till sitt gymnasieval. Sex elever från hotell- och restaurangprogrammet som alla var nöjda med sitt gymnasieval ger ingen generell bild av hur det ser ut på samtliga yrkesutbildningar i Sverige. Den kan inte ens påstås vara representativ för de gymnasieskolorna som är med i studien, utan en tolkning, gjord efter sex elevers tankar och åsikter.

6.2 Resultatdiskussion

I studien framkommer att samtliga sex elever hade ett stort intresse för mat, dryck & service. Att få arbeta praktiskt var en viktig del som hade betydelse inför deras gymnasieval. Skolverket (2011) beskriver hotell- och restaurangprogrammet som ett program som skall ge grundläggande kunskaper för arbete inom hotell- och restaurangverksamhet. Programmet syftar även till att ge en grund för ett fortsatt lärande i arbetslivet och för vidare studier på universitet eller högskola.

Endast en elev kommer från ett annat program och gjorde ett omval till nuvarande program när det gick upp för henne vad hon ville göra med sina studier. Samtliga elever beskriver att de har ett stort intresse för sitt karaktärsämne som även kommer att leda till deras framtida yrkesval. Hjälpen att hitta rätt program och skola som passar eleverna fick de av lärare samt av studie- och yrkesvägledare. De slutsatser som kan dras av elevernas utsagor är att det av eget intresse och eget beslut som de kommit fram till vilket gymnasieprogram de valt. Detta är något som styrks av tidigare forskning. Anderberg Lundin (2010) fann i sin studie att det var elevernas egna val utan påverkan från utomstående som gjorde sig gällande när man gjorde sitt gymnasieval. I Magiera (2009) uppsats drog även hon slutsatsen att eleverna själva gjort sina val till gymnasiet och var nöjda med de val som de gjort.

Samtliga sex elevernas förväntningar på programmet var att få arbeta praktiskt och att den kunskap de får under utbildningen skulle vara såpass bred och yrkesanpassad att det efter utbildningstiden leder till arbete inom den valda branschen. Eleverna på programmet i denna studien kommer att kunna arbeta i varmkök, kallkök samt servering. Nyfikenhet på kunskap inom det kommande yrket och en vilja som gör att de vill fortsätta att utvecklas till duktiga yrkesutövare. Hedin och Svensson (1997) ser motivation som något som sätter igång handlandet och ger aktiviteten mening och ett mål. De påpekar även vikten av att hålla motivationen vid liv, genom att kunna visa på att man har nytta av kunskapen, att den är användbar.

Flertalet av eleverna i studien hade positiva förebilder som ökat deras motivation. Imsen (2000) skriver att *inre motivation* är när det handlar om det egna intresset som ligger till grund för det som man utför. Eftersom motivation inte är underhållsfritt gäller det att man från skolornas och elevernas sidor arbetar med att nå upp till de förväntningar som alla parter har på den kommande utbildningen. Den inre motivationen är viktig att hålla vid liv, att ha intresse för saken, att ha nytta av kunskapen och handlingen i sig gör att man vill fortsätta utvecklas (Imsen, 2000). *Yttre motivation* kan stimuleras genom att ha hopp om att nå ett mål eller få en utlovad belöning när man klarat av det man arbetat med. Detta kan vara ett arbete eller en befodran (Gärdenfors, 2010).

När det gäller det sociala kapital speglar hemmiljön och har en viktig roll för elevernas framtida val. Elevernas egna utsagor i studien stämmer väl överens med vad Broady och Börjesson (2006) kom fram till. Utifrån intervjuerna framkom det att elevernas intresse för yrket flera gånger väckts i hemmet och att detta bidragit till lusten att lära sig mer inom ämnet. Elevernas sociala och kulturella kapital gör att det naturliga valet är det som speglar hemmiljön. Artikeln av Broady och Börjesson (2006) visar ett upprepande mönster när det gäller vilka programval eleverna gör beroende på samhällsklass. Fyra utav sex i intervjuerna visade sig komma ifrån hem där matlagning och service yrket stod i fokus.

John Dewey (1997) skriver att som individ fostras och socialiseras man beroende på gruppens vanor och mål. Det är i den sociala grupp man tillhör som man fostras för att passa in i gruppens egna sociala former. Eleverna i studien kan stämma in i denna beskrivning. De söker sig till något som för dem är välbekant och som ger dem en positiv inspiration och motivation att fortsätta åt samma håll. Samtliga elever i studien hade redan innan de började på gymnasie-

programmet kommit i kontakt med saker som berörde det kommande yrket, såsom mat, dryck, service & miljö. För dessa elever var det inget främmande yrkesområde utan något bekant som gett dem en god inställning till något som de ser som ett blivande yrke inom något som de har intresse för. Detta kan vara en förklaring till elevernas gymnasiala val.

Något som samtliga elever uppger är att de ville ut på arbetsmarknaden direkt efter avslutade studier. Det finns ett utbud av vidare studier och möjligheter att utöka sina kunskaper inom det egna området som några av eleverna tagit till sig och har intresse av efter att ha arbetat ett tag inom sin gren.

Från och med hösten 2011, GY 2011 kommer det att göras skillnad mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. De högskoleförberedande programmen ger automatiskt behörighet till studier vid universitet och högskola. De yrkesinriktade programmen ska göra eleverna mer förberedda för yrkeslivet än idag. De kommer att satsas mer tid för yrkesämnen. Elever på yrkesinriktade program har möjligheten att själva välja en studieplan som ger dem grundläggande högskolebehörighet via valbara kurser och/eller utökad studieplan.

Skolornas studievägledare finns till hands för alla elever som önskar vägledning till gymnasieutbildning och högskoleutbildningar. I en studie gjord av Lundblad och Sjögren (2008) fanns en önskan om fler yrkesorienterade alternativ framförallt för de studietrötta elevernas skull. Detta för att de yrkespraktiska linjerna med blandade teoretiska och praktiskt arbete passade dessa elever. Kanske är det så att GY 2011 skapar förutsättningar för fler elever att söka till yrkesförberedande program.

I undersökningen har framkommit att det yrkesprogram som i detta fall är hotell- och restaurangprogrammet får elever som vill utföra sina studier och få den kunskap och de erfarenheter som behövs för att kunna yrkesarbeta direkt efter studierna. Det kan vara så att fler elever ser det som en fördel att de yrkesinriktade programmen satsar mer tid på karaktärsämnen. Flera av eleverna som var med i studien uttryckte sin önskan om att få mer tid till karaktärsämnen. Att studera på ett yrkesprogram innebär att göra bra ifrån sig och utbilda sig till en duktig yrkesutövare som kan starta sin yrkesbana efter tre år på gymnasiet. En viktig aspekt enligt studien är att samtliga elever har fokus på arbetslivet under studietiden.

Att arbeta inom restaurang är mer än bara laga mat, det är ett socialt yrke som handlar om bland annat service, miljö, mat och dryck i kombination. Att ha stor social kompetens, vara lyhörd och ett stort tålamod samt att kunna hantera stress är en fördel i yrket. Ett yrke som ger många möjligheter och utmaningar, i Sverige eller någon annan del i världen.

6.3 Pedagogiska implikationer

Motivation hos eleverna i skolan handlar om att göra något som är meningsfullt. Motivation och drivkraft förknippas med glädje och vilja att verkställa något. I skolan vill man uppfylla elevers framtidsdrömmar och förhoppningar om en utbildning till ett yrke som de valt att arbeta inom. Inre motivation eller drivkraft finns för att man har intresse för något, de elever

som ingick i studien valde att gå en yrkesutbildning eftersom deras intresse var att få arbeta med mat, dryck och service inom restaurangbranschen.

I den nya läroplanen som börjar gälla från höstterminen 2011 står det att yrkesprogrammen skall förbereda eleverna bättre för yrkeslivet syftet är att ge en yrkesutbildning som leder till anställning. Motsvarigheten till det som innan kallats hotell- och restaurangprogrammet kommer från och med hösten 2011 kallas restaurang- och livsmedelsprogrammet. Det nya programmet kommer att leda till flera olika yrkesingångar inom restaurang och livsmedelsbranschen. En elev som gått restaurang- och livsmedelsprogrammet skall direkt efter utbildningen kunna börja arbeta eller fortsätta studera inom yrkeshögskolan. En annan möjlighet som finns är att välja att läsa extra kurser för att studera vidare på högskolan (Skolverket 2011, e).

Man måste belysa möjligheter och fördelar som GY 2011 kommer att föra med sig och på detta sätt få fler elever att söka yrkesutbildning som ger dem kunskaper, mål och möjlighet till ett arbete efter studietiden. Skolan kan belysa de olika yrkesingångar som finns och vilka möjligheter som finns inom högre studier som yrkeshögskola och högskola om så önskas. Att elevantalet sjunkit på yrkesutbildningarna har säkert flera orsaker.

Ett förslag till utveckling är att ha med branschfolk i en ledningsgrupp på skolan som får vara med och diskutera om vad som är viktigt i branschen och vad man ska tänka på när man planerar utbildningen. Detta för att göra eleverna så attraktiva på arbetsmarknaden som möjligt.

Som blivande karaktärsämneslärare ser jag fram emot att få arbeta med eleverna på restaurang- och livsmedelsprogrammet (f.d. hotell- och restaurangprogrammet). För mig innebär det att kunna ge eleverna utmaningar, väcka deras intresse och besvara deras nyfikenhet inom de olika ämnen som finns på programmet.

6.4 Vidare forskning

Vidare forskning inom detta område skulle kunna vara att se om GY 2011 har någon avgörande effekt för om fler söker sig till yrkesprogram eller till de högskoleförberedande gymnasieutbildningarna. Detta med tanke på artikeln i GP som finns med i inledningen av arbetet. Den handlade om en minskning av sökande till gymnasiets yrkesprogram och en teori om att det kunde vara osäkerheten om vad GY 2011 innebär för elevernas framtid.

Det skulle även vara intressant och få veta hur många av de elever som väljer ett yrkesprogram som väljer till kurser som gör att de får högskolekompetens.

Ett tredje forskningsområde skulle kunna vara att fördjupa sig i om elevernas betyg från årskurs nio har en avgörande betydelse för hur man gör sitt gymnasieval.

7 Referenser

Anderberg Lundin, Gunilla. (2010). *Ungdomars val till gymnasiet- Efter eget eller andras intresse?. C uppsats i Lärarutbildningen*, Malmö högskola. Hämtade i 21 Juni 2011 från <http://dspace.mah.se/handle/2043/10053>

Broady, Donald & Börjesson, Mikael. (2006). *En socioial karta över gymnasieskolan*. Romhed Rune (red.). *Ord & Bild*. Tema skolan. Ord & Bild, Göteborg

Dewey, John. (1997).[1916] *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Diadalos AB.

Dysthe, Olga. (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängerd, Lena,. (2007). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*.Vällingby: Nordstedts Juridik AB.

Gärdenfors, Peter. (2010). *Lusten att förstå*. Stockholm: Natur & Kultur.

Färre sökande till yrkesprogrammen. (2011, 26 mars). Isemo, Alf *Göteborgs-posten*, s. 9.

Hagström Ulla-Britt, m fl (2011) *Gymnasieskolan*. Hämtade från http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=410&typ=mot&rm=2001/02&bet=Ub447#_Toc52803317 i 2011-04-11

Hedin, Anna. & Svensson, Lennart (red.). (1997). *Nycklar till kunskap*. Lund: Studentlitteratur.

Häckner, Einar (red.), (1996). *Bilder och motbilder: Elevers och lärares föreställningar om yrkesinriktad gymnasieutbildning*. Göteborg: BAS [i samarbete med] Högsk. i Luleå.

Imsen, Gun. (2000). *Elevers Värld*. Lund: Studentlitteratur.

Jenner, Håkan. (2004). *Motivation och motivationsarbete i skolan och behandling*. Kalmar: Lenanders Grafiska AB.

Lundblad, Sara & Sjögren, Iren. (2008). *Att välja eller inte välja. C uppsats i Lärarutbildningen*, Malmö högskola. Hämtade i 22 juni från <http://dspace.mah.se/handle/2043/5841>

Lärautbildning (2011) *Yrkeslärautbildning*. Hämtade från <http://www.lararutbildning.nu/page/5462/villdubliyrkeslarareigymnasieskolan.php> i 2011-05-23

Magiera, Maria. (2009). *Det är viktigt att gå efter sin känsla och lyssna på sig själv! It´s Important to Go by Feeling and Listen to One Self* . C uppsats i Lärarutbildningen, Malmö högskola. Hämtade i 22 juni från <http://dspace.mah.se:8080/handle/2043/7752>

- Wikipedia (2011). *Motivation*. <http://sv.wikipedia.org/wiki/Motivation> i 2011-05-02
- Nationalencyklopedin (2011), *Motivation*. <http://www.ne.se/motivation> i 2011-09-18
- Romhed, Rune (red.). (2006). *Ord & Bild 3-4, Tema – Skolan*. Göteborg: SG Zetterqvist AB
- Skolverket (2011a) *Gymnasieskolan*. Hämtade från www.skolverket.se/sb/d/2771 i 2011-04-04
- Skolverket (2011b) *Elever på program eller anknytning till program 2010/2011 Tabell 4:A* Hämtade från <http://www.skolverket.se/sb/d/1718> i 2011-05-13
- Skolverket (2011c) *Gymnasieskolan, Individuella programmet*. Hämtade från <http://www.skolverket.se/sb/d/610> i 2011-04-11
- Skolverket (2011d) *Gymnasieskolan, Nationella program*. Hämtade från <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=1011&infotyp=15&skolform=21&id=52&extraId> i 2011-04-12
- Skolverket (2011e) *Programmål Hotell- och restaurangprogrammet* Hämtade från <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=1011&infotyp=15&skolform=21&id=8&extraId=0> i 2011-04-11
- Skolverket (2011f) *Lägesbedömning 2010* Hämtade från <http://www.skolverket.se/sb/d/4158> i 2011-05-11
- Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Trost, Jan. (1993). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Vetenskapsrådets etiska hänsynstaganden, (2011). Hämtade från <http://www.codex.vr.se/manniska2.shtml> i 2011-05-03
- Åberg, Linda. (2008). *Hotell- och Restaurangelevers förväntan på framtida yrkesval*. Karlstad Universitet. Hämtade i 20 juni från <http://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:5416/FULLTEXT01>.

8 Bilagor

Intevju frågor

Hur gick du tillväga när du valde gymnasieprogram?

Vilka faktorer påverkar valet av gymnasieprogram.

Hur kan läraren stödja eleven under beslutsprocessens gång?

Fanns det någon som kunde ge svar på dina frågor om utbildningen?

Var fick du information om utbildningen ifrån?

Var detta ditt första handsval ?

Är detta vad eleven valt och är intresserad av eller om det är en ren tillfällighet att valet blev detta.

Vad är det som gör att du är intresserad av just detta gymnasieprogram?

Vilken av de grenar som utbildningen har lockar mest?

Vad vet man om det kommande yrket?

Vilka var dina förväntningar på detta program när du gjorde ditt val i nian?

Hur väl insatt var eleven av det program och kommande yrke som man gjort ett val till.

Har dessa förväntningar stämt överens med dina föreställningar om denna gymnasielinje?

Infrias de förväntningar man har om programmet?

Om inte, vad är det som är fel?

Har du någon gång under den tiden som nu gått funderat på att hoppa av och byta linje?

Om det är så, varför?, vilka faktorer har påverkat detta?

Tänker du fortsätta studera efter gymnasieutbildningen?

Isåfall med vad? Och är det så att man vet vilka möjligheter som finns efter den gymnasiala linjen?

Hur ser dina framtidsplaner ut?

Stämmer det överens med det gymnasieprogrammet och den utbildningen man gått igenom?